Handreiking
Vraagarticulatie

NAPL
Nationale Aanpak
Professionalisering Leraren

Inhoud

1. NAPL 3

2. Wat is vraagarticulatie? 5

2.1 Doelstelling vraagarticulatie 5

2.2 Vraagarticulatie in de Subsidieregeling co-creatielabs 5

2.3 Ondersteunende documenten 6

3. Proces regionale vraagarticulatie NAPL 7

3.1 Proces vraagarticulatie voor indiening 7

3.2 Doorlopende vraagarticulatie gedurende de subsidieperiode 8

3.3 Vervolgstappen 10

Bijlage 1: visuele weergave proces regionale vraagarticulatie 11

1. NAPL

De Nationale Aanpak Professionalisering Leraren (NAPL) richt zich op het versterken van de kwaliteit van het onderwijs in Nederland door middel van het opzetten van een infrastructuur van kwalitatief hoogstaand professionaliseringsaanbod. Om te zorgen voor meer instroom en behoud van mensen in het vak, faciliteert NAPL de professionele ontwikkeling van leraren en vergroot het programma de daadwerkelijke impact van professionalisering in de onderwijspraktijk. Daarbij beoogt NAPL niet alleen nieuwe structuren en voorzieningen te ontwikkelen, maar vooral een duurzame professionele leercultuur te stimuleren waarin leraren eigenaarschap ervaren over hun ontwikkeling en blijvend met en van elkaar leren.

Binnen NAPL worden ontwikkelpaden voor professionalisering uitgewerkt en wordt een systeem voor kwaliteitszorg met betrekking tot kwalitatief hoogstaand professionaliseringsaanbod opgezet. Deze instrumenten zijn geen doel op zich, maar ondersteunen leraren, scholen en schoolbesturen bij het vormgeven van betekenisvolle en vraaggestuurde professionele ontwikkeling. Op basis van deze ontwikkelpaden en specialisaties wordt, in de co-creatielabs – met behulp van de Subsidieregeling co-creatielabs NAPL – passend aanbod ontwikkeld. De co-creatielabs fungeren daarbij als leer- en ontwikkelomgevingen waarin leraren, scholen en andere partners gezamenlijk werken aan het professionaliseringsaanbod dat aansluit bij de praktijk en bijdraagt aan een cultuur van continu leren en ontwikkelen. Alle aangeboden professionaliseringstrajecten en/of leerarrangementen die voldoen aan het kwaliteitskader[1], worden uiteindelijk gebundeld in een digitaal platform, waar leraren in afstemming met hun werkgevers gebruik van kunnen maken om hun professionele ontwikkeling vorm te geven. Het digitale platform is daarmee een middel om professionele ontwikkeling beter vindbaar en toegankelijk te maken, en leraren te ondersteunen in het nemen van regie over hun eigen ontwikkeling.

De ontwikkelbehoeften en ervaringen van leraren vormen het uitgangspunt binnen NAPL. De vragen en ervaringen uit de onderwijspraktijk geven richting aan de ontwikkeling en doorontwikkeling van het professionaliseringsaanbod. Door leraren hierbij actief te betrekken, ontstaat aanbod dat beter aansluit bij de praktijk en door leraren als relevant wordt ervaren. Schoolleiders en schoolbesturen vervullen een aanvullende rol. Zij brengen het strategische en organisatorische perspectief in, creëren de randvoorwaarden voor professionele ontwikkeling en leggen de verbinding tussen de ontwikkelbehoeften van individuele leraren en de bredere ontwikkeling van de school of het bestuur. Hierdoor sluiten professionaliseringsactiviteiten niet alleen aan bij de behoeften van individuele leraren, maar ook bij de ambities en ontwikkelopgaven van scholen.

Vraagarticulatie vormt het vertrekpunt om deze verschillende perspectieven samen te brengen. Door de professionaliseringsbehoeften van leraren te verbinden met de perspectieven van schoolleiders en schoolbesturen, ontstaat een gedeeld beeld van de ontwikkelvragen binnen de regio en een startpunt voor het ontwikkelen van professionaliseringsaanbod. Daarnaast vormt de vraagarticulatie – in relatie tot de aanbodanalyse in het educatief consortium – de basis voor het doorontwikkelen van bestaand aanbod, zodat dit ook aansluit op de ontwikkelpaden en het kwaliteitskader. Op deze manier draagt vraagarticulatie niet alleen bij aan passend aanbod, maar ook aan het versterken van een professionele leercultuur waarin de ontwikkelbehoeften van leraren centraal staan.

[1] Kwaliteitskader NAPL

Deze handreiking ondersteunt educatieve consortia bij het proces van vraagarticulatie. Daarbij staat centraal hoe de professionaliseringsbehoeften van leraren zorgvuldig kunnen worden opgehaald, hoe deze worden verbonden met de perspectieven van schoolleiders en schoolbesturen en hoe dit kan leiden tot passend professionaliseringsaanbod.

2. Wat is vraagarticulatie?

Vraagarticulatie is een voortdurend proces van afstemming waarin professionaliseringsbehoeften van leraren, scholen en schoolbesturen worden gesignaleerd, verkend en doorgrond. De landelijk vastgestelde ontwikkelpaden2 worden vertaald naar de regionale situatie (gecontextualiseerd) en daarbinnen wordt geprioriteerd op basis van de vraag van leraren, scholen en hun besturen.

2.1 Doelstelling vraagarticulatie

De doelstelling van vraagarticulatie is binnen NAPL tweeledig. Enerzijds gaat het om het zo goed mogelijk laten aansluiten van het regionale professionaliseringsaanbod bij de behoeften en ontwikkelvragen van leraren en scholen. Anderzijds biedt vraagarticulatie de mogelijkheid om deze regionale behoeften te verbinden met landelijke kaders, ontwikkelpaden en bredere onderwijskundige en maatschappelijke opgaven.

Aansluiten bij de behoeften van leraren en scholen in de regio
Een belangrijke doelstelling van vraagarticulatie is om zicht te krijgen op wat er daadwerkelijk leeft in het onderwijsveld. Door leraren, schoolleiders, -bestuurders en andere betrokkenen actief te betrekken bij het formuleren en verhelderen van professionaliseringsbehoeften, kan het NAPL-aanbod zo goed mogelijk aansluiten bij de praktijk en de context van de regio. Het werkveld wordt hiermee gehoord en betrokken bij de ontwikkeling van het aanbod. Dit draagt bij aan een gevoel van gedeeld eigenaarschap en vergroot de kans dat leraren en scholen daadwerkelijk gebruikmaken van het professionaliseringsaanbod dat in de regio wordt ontwikkeld.

Verbinden van regionale behoeften met landelijke kaders
Vraagarticulatie heeft daarnaast een verbindende functie. De professionaliseringsbehoeften die in de regio worden opgehaald staan niet op zichzelf. Door deze behoeften te verbinden met de landelijke ontwikkelpaden van NAPL en met bredere onderwijskundige en maatschappelijke opgaven, ontstaat meer samenhang tussen wat er regionaal nodig is en de landelijke koers. Op deze manier kunnen regionale ontwikkelvragen worden benut om gericht invulling te geven aan landelijke ambities, terwijl landelijke kaders tegelijkertijd richting en verdieping kunnen bieden aan regionale professionalisering.

De kracht van vraagarticulatie ligt daarmee in de wisselwerking tussen wat er in de regio wordt gevraagd en wat er landelijk wordt nagestreefd. Zo ontstaat een professionaliseringsaanbod dat zowel herkenbaar en relevant is voor de onderwijspraktijk als aansluit bij de bredere ontwikkeling van het onderwijs.

2.2 Vraagarticulatie in de Subsidieregeling co-creatielabs[3]

Educatieve consortia zijn vrij om het proces van vraagarticulatie zelf in te richten, mits er wordt voldaan aan de gestelde eisen vanuit de Subsidieregeling co-creatielabs NAPL:

- de eerste regionale vraagarticulatie dient voorafgaand aan de subsidieaanvraag uitgevoerd te worden. Het resultaat van dit proces vormt – in samenhang met de aanbodanalyse – de basis voor het ontwikkelen, testen en evalueren van professionaliseringsaanbod binnen de co-creatielabs;
- de vraagarticulatie wordt gedurende de werkzaamheden van de co-creatielabs doorlopend geactualiseerd;

[2] Op dit moment zijn er twee ontwikkelpaden gepubliceerd: Van start- naar vakbekwaam en Specialist Curriculumontwikkeling
[3] Subsidieregeling co-creatielabs NAPL

- de vraagarticulatie maakt inzichtelijk voor welke ontwikkelpaden, die binnen NAPL gedefinieerd zijn, er behoefte is aan professionaliseringsaanbod in de regio bij leraren, scholen en schoolbesturen;
- de vraagarticulatie maakt inzichtelijk binnen welke sectoren er behoefte is aan professionaliseringsaanbod en geeft hiermee richting aan welke werkgevers er betrokken zullen zijn binnen de co-creatielabs.

Educatieve consortia zijn zelf verantwoordelijk voor de inrichting en het beheer van de regionale vraagarticulatie. Om de co-creatielabs ruimte te geven om in te spelen op de professionaliserings-behoeften van leraren, is de verdeling van sectoren en ontwikkelpaden niet van tevoren vastgelegd. De regionale vraag en het beschikbare aanbod vormen daarmee een belangrijke basis voor de ambitie en invulling van het educatief consortium. Om in de subsidieperiode samen toe te werken naar een landelijk dekkend aanbod over alle ontwikkelpaden en sectoren, organiseert de Realisatie-Eenheid (RE) minimaal jaarlijks een overleg met de programmamanagers van de educatieve consortia ten behoeve van de onderlinge verdeling per co-creatielab.

2.3 Ondersteunende documenten

Ter ondersteuning voor de vraagarticulatie heeft de RE een landelijke deskresearch door Centerdata laten uitvoeren naar de professionaliseringsbehoeften van leraren in het po, vo en mbo. Deze verkenning kan door educatieve consortia als inspiratiebron worden gebruikt voor de eigen regionale vraagarticulatie en is te vinden op de website van NAPL[4]. De verkenning beschrijft de bevindingen naar de landelijke professionaliseringsbehoeften van startbekwame en ervaren leraren. Daarbij staat centraal in welke vormen van professionalisering leraren geïnteresseerd zijn en welke thema's, motieven en behoeften daarin een rol spelen. Op dit moment werkt Centerdata voor de RE ook een verkenning uit naar het beschikbare professionaliseringsaanbod voor leraren. Deze zal naar verwachting in het najaar van 2026 worden gepubliceerd.

Daarnaast zetten de vak- en beroepsorganisaties vanaf eind 2026 jaarlijks een enquête uit onder alle leraren in het po, vo en mbo om structureel hun professionaliseringsbehoeften op te halen. De uitkomsten van de enquête kunnen door de educatieve consortia doorlopend gebruikt worden bij de (door)ontwikkeling van professionaliseringsaanbod, zodat vraag en aanbod gedurende de subsidiabele periode op elkaar blijven aansluiten.

[4] Centerdata: professionalisering in het onderwijs

3. Proces regionale vraagarticulatie NAPL

Figuur 1: Samenvatting proces vraagarticulatie. Zie bijlage 1 voor een grotere versie van de afbeelding.

Onderstaande paragrafen lichten de afbeelding toe.

3.1 Proces vraagarticulatie voor indiening

Er zijn verschillende manieren om het proces van vraagarticulatie in te richten, zoals enquêtes, interviews, groepsgesprekken, focusgroepen of bestaande regionale inventarisaties. Welke aanpak het meest passend is, hangt af van de context van het educatief consortium, de beschikbare informatie en de samenstelling van de doelgroep. Het is belangrijk om een werkwijze te kiezen die voldoende inzicht geeft in de professionaliseringsbehoeften van het regionale onderwijsveld.

Voor de vraagarticulatie voorafgaand aan de subsidieaanvraag wordt in deze handreiking de enquête als voorbeeld uitgewerkt. Een enquête maakt het mogelijk om in relatief korte tijd een grote en diverse groep onderwijsprofessionals te bereiken. Daarnaast kunnen de uitkomsten op een systematische manier worden verzameld en geanalyseerd. Dit maakt het mogelijk om verschillende behoeften en perspectieven met elkaar te vergelijken en om de keuzes in de subsidieaanvraag op een transparante en navolgbare manier te onderbouwen.

Zet een enquête uit in de regio
Het doel is om zo veel mogelijk betrokkenen uit de deelnemende regio's te bereiken. Dit kan door via de onderwijsregio's de enquête direct aan de leraren, schoolleiders, en -bestuurders te mailen. Hiermee wordt voorkomen dat alleen betrokkenen die al actief zijn in de regio worden bevraagd. Hierdoor ontstaat een breed en goed onderbouwd beeld van de regionale ontwikkelvragen.

In de enquête worden leraren bevraagd over hun professionaliseringsbehoeften. Hierbij wordt ingegaan op de inhoud van professionalisering op basis van de ontwikkelpaden, de vorm en intensiteit van het aanbod, en de benodigde randvoorwaarden. Wanneer er wordt gekozen voor het ophalen van

informatie door middel van een enquête, is het essentieel om ook een enquête in te laten vullen door schoolleiders en schoolbesturen. Ook HR-professionals kunnen worden bevraagd in de vraagarticulatie. In de praktijk zijn zij veelal betrokken bij het professionaliseringsbeleid van hun werkgever. Wanneer alleen leraren worden bevraagd, krijg je inzicht in de ervaren professionaliseringsbehoeften. Door ook schoolleiders en schoolbesturen te betrekken, kun je die behoeften vergelijken met het strategische en organisatorische perspectief. Dat levert een completer beeld op.

Tenslotte wordt aangeraden om in de enquête op te vragen hoe geïnteresseerde onderwijsprofessionals eventueel aan NAPL verbonden willen worden, bijvoorbeeld door middel van deelname aan de co-creatielabs of aan een klankbordgroep die leerarrangementen toetst of een adviserende rol vervult in het proces. Geef bij de uitvraag concrete opties die binnen het educatief consortium van toepassing zijn.

Interpretatie van uitkomsten
De uitkomsten van de enquête geven input voor keuzes die bij de aanvraag en vervolgens de uitvoering van de Subsidieregeling co-creatielabs NAPL gemaakt worden. Bij de interpretatie van de uitkomsten is het noodzakelijk om de resultaten per doelgroep los van elkaar te analyseren en vervolgens objectief met elkaar te vergelijken.

Geadviseerd wordt om leraren, schoolleiders en schoolbesturen ook bij de interpretatie van de uitkomsten te betrekken om te verifiëren of de interpretatie juist is. Het betrekken van leraren, schoolleiders, schoolbesturen en andere relevante stakeholders bij de interpretatie van de uitkomsten draagt bij aan een gedragen beeld. Door verschillende perspectieven bijeen te brengen, kan worden gekeken of de interpretatie herkenbaar en passend is voor de onderwijspraktijk.

Laatste check op aanvraag
Uiteindelijk zullen er op basis van vraagarticulatie bij de verschillende betrokkenen keuzes gemaakt moeten worden. Deze keuzes worden verwerkt in de subsidieaanvraag. Omdat de aanvraag de basis vormt voor de werkzaamheden binnen de co-creatielabs, wordt geadviseerd om ook in deze fase een representatieve groep in te zetten en deze de aanvraag tegen te laten lezen. Op deze manier vindt er een extra controle plaats of de gemaakte keuzes van het educatief consortium aansluiten bij de behoefte van de betrokkenen.

NB. Hoewel in dit hoofdstuk de enquête als voorbeeld is uitgewerkt, kunnen educatieve consortia ook andere vormen van vraagarticulatie inzetten, zoals interviews, dialoogsessies, focusgroepen of het benutten van bestaande regionale onderzoeken. De keuze voor een passende werkwijze is afhankelijk van de regionale context en de beschikbare informatie.

3.2 Doorlopende vraagarticulatie gedurende de subsidieperiode

Gedurende de werkzaamheden van de co-creatielabs wordt de regionale vraagarticulatie geactualiseerd door de educatieve consortia. Dit is een continu proces waarbij wordt getoetst of datgene wat in ontwikkeling is, nog aansluit bij de professionaliseringsbehoeften van de doelgroep. In tegenstelling tot de vraagarticulatie voorafgaand aan de subsidieaanvraag, is de actualisatie gedurende de werkzaamheden subsidiabel. Ook dient er in de toekomst vraagarticulatie plaats te vinden op de overige vier specialisaties[5] wanneer de inhoudelijke uitwerking wordt gepubliceerd.

[5] Thema's overige specialisaties NAPL

Het cyclische, doorlopende proces van vraagarticulatie kan worden opgedeeld in vijf fasen en kan worden belegd bij de onderwijsregio's. Deze fasen kunnen ook deels parallel worden uitgevoerd.

Inventarisatie van behoeften in de regio
Net als bij de vraagarticulatie voorafgaand aan de subsidieaanvraag, kan het verzamelen van informatie over de behoeften van leraren, scholen en besturen via gesprekken, enquêtes en observaties. De systematische inbreng van leraren in de regio blijft het fundament van de vraagarticulatie. De wijze waarop dit gebeurt, kan verschillen per educatief consortium.

Vaak zijn in het verleden al professionaliseringsbehoeften geïnventariseerd door onderwijsregio's, opleiders en andere partners zoals huisacademies. De resultaten van deze inventarisaties kunnen waardevol zijn in de regionale vraagarticulatie. Ook hebben deze netwerken mogelijk al ervaring met de vertaalslag van de opgehaalde professionaliseringsbehoeften naar aanbod. Om deze reden kan er gedacht worden aan het bevragen van huisacademies, opleidingsscholen, of andere beroepsgerichte organisaties.

Naast het actief betrekken van leraren, scholen en schoolbesturen bij het formuleren van de thematische professionaliseringsbehoeften, is het noodzakelijk dat zij ook meedenken over de specifieke vorm en inhoud van het professionaliseringsaanbod, passend bij de kaders van NAPL. Uit onderzoek blijkt dat professionalisering veelal plaatsvindt in de vorm van korte, algemene workshops, terwijl focus op vakinhoud, vakdidactiek en voldoende contacturen en looptijd nodig zijn voor effectieve professionalisering[6]. De juiste context voor leren is een belangrijke succesfactor voor het slagen van het aanbod. Het ophalen van deze juiste context kan onderdeel zijn van het werk in het co-creatielab, waar ook leraren en schoolleiders van de onderwijsregio's in betrokken zijn.

Analyse van behoeften in de regio
De opgehaalde gegevens worden geanalyseerd. Hiermee ontstaat inzicht in:

- welke kennis en vaardigheden leraren in de regio nodig hebben;
- welke vakinhoudelijke of pedagogisch-didactische vraagstukken in de regio spelen;
- welke structurele uitdagingen scholen in de regio ervaren;
- hoe de landelijke gegevens zich verhouden tot de regionale gegevens;
- welke werkvorm aansluit bij de behoeften van leraren in de regio.

Afstemming met beleidsmakers en betrokkenen
Om de werkzaamheden die voortkomen uit de resultaten van de vraagarticulatie uit te voeren, is afstemming nodig tussen het educatief consortium en de andere betrokkenen, zoals schoolbesturen, beleidsmakers en eventuele andere opleiders. In deze afstemming worden afspraken gemaakt over de benodigde middelen, tijd en organisatie van de professionalisering. Ook wordt besproken wie welke rol en verantwoordelijkheid heeft bij de uitvoering.

Bij de verdere uitwerking is het van belang om niet alleen te kijken naar de professionalisering van individuele leraren, maar ook naar de ontwikkeling van (een deel van) het team. De opgedane expertise van één of enkele leraren kan bijvoorbeeld worden benut om de ontwikkeling binnen het team te versterken en kennis te verspreiden.in teamverband. Een andere mogelijkheid is om de professionalisering vanaf de start gezamenlijk in teamverband vorm te geven. Welke aanpak het meest passend is, hangt af van de professionaliseringsbehoefte, de context van de school en het beoogde resultaat.

[6] Van Veen, K.,Zwart, R. C., Meirink, J., & Verloop, N. (2010). Professionele ontwikkeling van leraren: Een reviewstudie naar effectieve kenmerken van professionaliseringsinterventies van leraren. ICLON / Expertisecentrum Leren van Docenten. http://www.nro.nl/wp-content/uploads/2014/05/PROO+Professionele+ontwikkeling+van+leraren+Klaas+van+Veen+ea.pdf

Vertaling naar aanbod
Op basis van de resultaten van de opgehaalde informatie wordt in de co-creatielabs professionaliserings-aanbod (door)ontwikkeld dat niet alleen qua thema aansluit op de behoeften bij de doelgroep, maar ook qua werkvorm. Omdat de resultaten van de analyse regionaal gekleurd zijn, kan per educatief consortium verschillen welk aanbod er uiteindelijk gecreëerd wordt. Echter, om in de subsidieperiode samen toe te werken naar een landelijk dekkend aanbod over alle ontwikkelpaden en sectoren, organiseert de Realisatie-Eenheid jaarlijks een overleg met de programmamanagers van de educatieve consortia ten behoeve van de onderlinge verdeling per co-creatielab. Hiermee wordt mogelijke overlap in aanbod voorkomen. Hierbij dient wel altijd rekening te worden gehouden met mogelijke accentverschillen volgend uit de regionale vraagarticulatie.

3.3 Vervolgstappen

Na het proces van vraagarticulatie volgt de afstemming over welke opleider welk professionaliseringsaanbod verzorgt en welke keuzemogelijkheden leraren, schoolleiders, besturen en onderwijsregio's daarin hebben. Daarbij wordt het aanbod niet alleen verzorgd door de betrokken opleiders binnen het educatief consortium (publieke en private opleiders), maar wordt ook actief bezien welke bijdrage huisacademies, samenwerkingsverbanden van opleidingsscholen en vak- en branche-verenigingen kunnen leveren aan de uitvoering van het aanbod. Op deze wijze wordt optimaal gebruik gemaakt van de beschikbare expertise en bestaande professionaliseringsstructur

Vraagarticulatie NAPL

Samen bepalen we wat leraren, scholen en besturen nodig hebben, zodat het regionale aanbod echt aansluit en impact maakt.

Fase 1: doorloop je één keer, vóór de aanvraag.
Fase 2: blijft draaien zolang de subsidie loopt.

FASE 1: Voorafgaand aan de aanvraag

De aanvrager is hiervoor verantwoordelijk.

1. Enquête uitzetten
Onder leraren, schoolleiders en besturen in de regio.

- Inhoud: ontwikkelpad en thema's
- Vorm en intensiteit van het aanbod
- Randvoorwaarden en deelname: klankbordgroep of co-creatielab

2. Interpretatie
Wat zeggen de uitkomsten werkelijk?

- Analyseer per groep en vergelijk perspectieven
- Prioriteren van regionale behoeften
- Verifieer je interpretatie bij leraren

3. Laatste check
Leg de aanvraag terug bij de regio.

- Klankbordgroep van leraren, schoolleiders en besturen
- Controleer of het aansluit op de behoeften
- Verwerk de feedback

RESULTAAT: De aanvraag
Onderbouwde keuzes voor: Ontwikkelpaden, sectoren, betrokken werkgevers en ontwikkelopdracht.

FASE 2: Doorlopend tijdens de subsidieperiode

1. Inventarisatie
Haal behoeften op in de onderwijsregio.

- Gesprekken, enquêtes, observatie en reflectie
- Benut bestaande onderzoeken en data

2. Analyse
Orden wat je hebt opgehaald.

- Kennis en vaardigheden
- Vraagstukken en uitdagingen
- Landelijk versus regionaal

3. Betrekken
Van leraren, scholen en besturen.

- Verifieer de behoeften en prioriteer thema's
- Laat hen meedenken over vorm en inhoud

4. Afstemming
Met beleidsmakers en betrokkenen.

- Middelen en tijd
- Structuur en organisatie

5. Vertaling naar aanbod
Van behoefte naar concreet aanbod.

- Ontwikkelen, testen, doorontwikkelen
- Actualiseren bij nieuwe specialisaties

ACTUALISEREN: terug naar stap 1
Herhaal de cyclus, ook bij publicatie van nieuwe specialisaties.

DAARNA: wie verzorgt het aanbod

Na de vraagarticulatie kiezen leraren, schoolleiders, besturen en onderwijsregio's uit: opleiders in het consortium (hbo, wo, privaat), huisacademies en opleidingsscholen, vakverenigingen en beroepsgerichte organisatie, samenwerkingsverbanden en sectorgerichte professionalisering.

UITGANGSPUNTEN

Vóór en dóór de leraar, vraaggestuurd, regionale praktijk, verbinding met brede kaders en continu in beweging.

NAPL
Nationale Aanpak Professionalisering Leraren